

ACTA POLITOLOGICA

www.acpo.cz

INTERNETOVÝ RECENZOVANÝ ČASOPIS

2009 | Vol. 1 | No. 3 | ISSN 1803-8220

KLIMOVSKÝ, Daniel. (2009). Klasifikácia spôsobov kreovania základných orgánov obecnej samosprávy v európskej perspektíve. *Acta Politologica*, Vol. 1, No. 3, s. 241-267. ISSN 1803-8220.

Tento článok podléhá autorským právam, kopírování a využívání jeho obsahu bez řádného odkazování na něj je považováno za plagiátorství a podléhá sankcím dle platné legislativy.

Internetový recenzovaný časopis vydává Univerzita Karlova v Praze,
Katedra politologie Institutu politologických studií Fakulty sociálních věd.

Acta Politologica | Katedra politologie | Institut politologických studií | Fakulta sociálních věd |

Univerzita Karlova v Praze | U Kříže 8 | 158 00 Praha 5 – Jinonice

www.acpo.cz | acpo@fsv.cuni.cz | +420 251 080 214

Klasifikácia spôsobov kreovania základných orgánov obecnej samosprávy v európskej perspektíve

Daniel Klimovský¹

Abstract:

Basically, there are two polity systems at a local level in Europe. The first one is typical for a continental part of Europe – e.g. Austria, France, Germany or Italy – and might be called as municipal self-government. The second one which has been developed especially in the Anglo-Saxon conditions might be called as local government. Both these systems differ from each other in several points of view. However, this classification is not the final one, and also the countries that belong to one of the mentioned two groups differ a lot if one looks at one/a few feature/s of those systems.

This article is centered on different countries' approaches to the methods of creation of two fundamental local politico-administrative bodies – i.e. local councils and mayors. A main goal is to point out those methods, and to make an attempt on classification of European countries in terms of them. Obviously, a few selected examples and some relevant secondary data are utilized for the research purposes.

Keywords: *municipal self-government/local government, local polity, local council, mayor, Europe, method of creation, electoral system*

Úvod

Obecná samospráva z hľadiska vlastnej inštitucionálnej štruktúry nadobúda v európskych podmienkach veľmi diferencované formy. Kým pre anglosaskú tradíciu, ktorá sa udržiava napríklad v britských podmienkach, je pre miestnu úroveň typická existencia takzvaných lokálnych vlád (*local governments*) reprezentovaných predovšetkým rôznymi lokálnymi radami (*local councils*), tradícia kontinentálnej Európy je založená na existencii obecnej

¹ PhDr. Daniel Klimovský pôsobí ako odborný asistent na Ekonomickej fakulte Technickej univerzity v Košiciach. Zároveň je externým doktorandom Katedry politológie Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave v odbore Teória politiky a interným doktorandom Katedry politickej sociológie Fakulty kultúrnych vied Bayreuthskej univerzity v Bayreuth v odbore Politická sociológia.

Kontaktné údaje: PhDr. Daniel Klimovský, Technická univerzita v Košiciach, Ekonomická fakulta, Katedra regionálnych vied a manažmentu, B. Němcovej 32, 04001 Košice, Slovenská republika, email: daniel.klimovsky@tuke.sk, tel.: 00421556023296.

samosprávy v takom zmysle, ako ju poznáme aj v našich podmienkach². Bez ohľadu na to, či sa rozpráva o obecnej samospráve alebo lokálnej vláde, vždy sa má na mysli určitý súbor orgánov, a to tak rozhodovacieho charakteru, ako aj exekutívneho charakteru.

Cieľom tohto článku je predstaviť spôsoby kreovania základných politicko-administratívnych orgánov (obce sú v európskych podmienkach reprezentované aj niekoľkými ďalšími orgánmi³, ktoré majú zvyčajne samosprávny charakter, no článok sa im podrobnejšie nevenuje) pôsobiacich na lokálnej úrovni európskych krajín a pokúsiť sa o klasifikáciu týchto

² V množstve medzinárodných dokumentov je namiesto pojmu obecná samospráva (*municipal/communal/local self-government*, *Kommunalselbstverwaltung*, *l'autonomie communale*, *kommunalt selvstyre* atď.) používaný skôr pojem miestna vláda (*local government*, *Kommunalregierung*, *le pouvoir local*, *kommunestyre* atď.), a to aj v prípade krajín, pre ktoré je typický skôr prvý pojem, čím sa ale sledujú najmä komparačné účely.

³ Príkladom možno uviesť situáciu v troch krajinách (Dánsko, Holandsko a Lotyšsko). Obce (*kommune*) v Dánsku fungujú v systéme, ktorý sa svojimi charakteristikami situuje do pozície medzi tradičné, respektíve kontinentálne európske vnímanie obecnej samosprávy (*kommunalt selvstyre*) a anglosaské vnímanie miestnej, respektíve obecnej vlády (*kommunestyre*). Obecné rady (*byråd*) v dánskych podmienkach volia zo svojho streda starostov (*borgmester*). Rolu miestnej vlády plnia obecné výbory, pričom najdôležitejšími z nich sú finančné výbory (*økonomiudvalg*), ktorých predsedami sa automaticky stávajú starostovia. Títo sa venujú aj administratívne chodu obcí a to i napriek tomu, že v obciach môžu pôsobiť aj takzvaní administratívni riaditelia (*kommunal direktør*). Finančné výbory sú zodpovedné za prípravu návrhov obecných rozpočtov, územné plánovanie i za všetky ostatné ekonomické záležitosti obcí. Okrem nich si obecné rady vytvárajú obligatorne minimálne ešte jeden druh stáleho výboru – napríklad školské výbory (*skolebestyrelse*), no právna úprava striktné nestanovuje zloženie, respektíve štruktúru obecných výborov a tá sa môže líšiť od obce k obci. Prevažne poradnými funkciami disponujú rôznorodé komisie, ktoré sa zriaďujú pri jednotlivých obecných výboroch alebo obecných radách a ako príklad možno uviesť komisie pre riešenie sťažností obyvateľov (*beboerklagenævnet*), ktoré sú zriadené takmer pri všetkých obecných radách [pozri tiež napríklad Polinec 2007b]. V holandských podmienkach sa v obciach (*geemente*) kreujú takzvané obecné predstavenstvá, respektíve kolégiá starostov a členov obecných rád (*college van burgmeester en wethouders*). Tieto predstavenstvá plnia rolu miestnych vlád a ich kreovania prebieha formou voľby v obecných radách (*gemeenteraad*). Ich členmi sa automaticky stávajú starostovia (*burgemeester*) a tiež niekoľko ďalších osôb, ktoré obecné rady volia zo svojho streda (*wethouder*) na obdobie štyroch rokov. Predstavenstvá následne nesú zodpovednosť za výkon rozhodnutí obecných rád, čo znamená, že pri určitom zjednodušení možno obecné rady prirovnáť k parlamentom a predstavenstvá k vládám. V Lotyšsku sa v obciach (*pilsēta* alebo *republikas pilsēta*, *novads* a *pagasts*) kreuje pomerne obmedzený počet orgánov. Starostovská funkcia sa nevyužíva a nahrádzajú ju predsedovia obecných rád (*priekšdētājs*), ktorí niekedy bývajú nepresne v zahraničnej literatúre označovaní pojmom starosta. Obecné rady (*dome*) si na rozdiel od mnohých iných krajín nevolia zo svojho streda žiadny rozhodovací kolektívny orgán, no namiesto toho tieto obecné rady vytvárajú sieť komisií. Dva typy týchto komisií – finančné komisie (*finanšu komitejā*) a komisie so zameraním na sociálne, vzdelávacie a kultúrne záležitosti (v niektorých obciach ide o jednu takto zameranú komisiu, no napr. v Rige sa tejto agende venujú štyri rozdielne komisie, pričom v tomto meste pôsobí pri mestskej rade celkovo desať rozličných komisií) – sa v obciach vytvárajú obligatorne, no obecné rady môžu vytvárať aj ďalšie komisie, napríklad mestské rozvojové komisie (*pilsētas attīstības komitejā*), komisie pre ochranu životného prostredia (*vides komitejā*) a podobne. V úzkom prepojení na komisie sú vytvárané aj (zvyčajne rovnomenne pomenované) obecné referáty, respektíve odbory (*domes departament*), ktoré majú na starosti všetku agendu súvisiacu s prácou týchto komisií i so spoluprácou medzi komisiami a obecnými radami. Platí pri tom, že každý člen obecnej rady (*deputāts*) musí byť tiež členom aspoň jednej komisie. Členmi komisií sa ale stávajú aj ďalšie osoby, napríklad rôzni aktivisti, právnici či ekonómovia z praxe a podobne. Vo väčších obciach sa obligatorne obsadzujú aj funkcie výkonných riaditeľov (*izpilddirektors*), ktorí majú následne na starosti niektoré úlohy výkonného charakteru. V obciach s populáciou do 5.000 obyvateľov môže funkciu výkonného riaditeľa a funkciu predsedu obecnej rady vykonávať jedna osoba. V tomto systéme možno pôsobenie komisií obecných rád prirovnáť k pôsobeniu ministerstiev. Ich štruktúra je (až na dva povinne vytvárané typy komisií) determinovaná výlučne potrebami príslušných obcí a politickou vôľou obecných rád pôsobiacich v týchto obciach.

krajín vzhľadom na diferencie v uvedených spôsoboch. Za týmto účelom sú skúmané vybrané príklady z európskej praxe, pričom tieto sú v texte článku doplnené o niektoré relevantné dáta sekundárneho charakteru.

Základné politicko-administratívne orgány pôsobiace na lokálnej úrovni

Vo všeobecnosti možno konštatovať, že rozhodujúcu pozíciu v obciach európskych krajín zastáva obecný zastupiteľský orgán kolektívneho charakteru (najčastejšie označovaný ako obecná rada alebo obecné zastupiteľstvo) disponujúci hlavnými rozhodovacími právomocami, ktorý je zvyčajne dopĺňaný individuálnou hlavou obce, respektíve individuálnym zástupcom obce (najčastejšie označovaným ako starosta), ktorý veľmi často disponuje exekutívnymi právomocami [Klimovský 2006: 256]. Samozrejme, okrem týchto základných orgánov pôsobia v rámci obecnej alebo lokálnej samosprávy aj ďalšie orgány, no v tomto článku je pozornosť venovaná výlučne usporiadaniu vzťahov medzi uvedenými dvoma typmi orgánov. Pokiaľ ide o vzťahy medzi základnými politicko-administratívnymi orgánmi obecnej samosprávy, pri ich klasifikácii je možné využiť niekoľko prístupov. Jedným z najviac využívaných je prístup porovnávajúci politicko-administratívne vzťahy na lokálnej úrovni s politicko-administratívnymi vzťahmi na národnej úrovni. Tento umožňuje rozlíšiť štyri modely usporiadania vzťahov medzi základnými politicko-administratívnymi orgánmi obecnej samosprávy (v niektorých krajinách sa využíva hneď niekoľko takýchto modelov⁴). V

⁴ Nórske obce (*kommune*) majú od implementácie komunálnej reformy na začiatku 90. rokov 20. storočia možnosť rozhodnúť sa medzi „tradičným“ modelom obecnej samosprávy (*tradisjonelle formannskapsmodell*) a „moderným“ modelom miestnej parlamentnej vlády (*kommunal parlamentarisk styringsmodell*)⁴. V „tradičnom“ modeli si obecné rady (*kommunestyret* alebo *bystyret*) volia zo svojho stredu výkonné výbory (*byrådet*), ktoré majú aspoň päť členov. Pri voľbe sa uplatňuje princíp pomerného politického zastúpenia a na ich čele stoja predsedovia (*byrådsleder*). Takto vytvorené výkonné výbory prejednávajú návrhy ekonomických plánov, rozpočtov a daňových úprav, no rozhodujúcu rolu plnia obecné rady, ktoré fakultatívne môžu výkonným výborom zveriť aj ďalšie úlohy. Okrem toho môžu obecné rady vytvárať aj ďalšie výbory a priznávať im rôzne rozhodovacie i výkonné úlohy. Obce zamestnávajú administratívnych riaditeľov (*rådmann*), ktorí sú zodpovední za riadni chod ich administratívnych zložiek (každá obec má jedného administratívneho riaditeľa). Ak sa obecné rady rozhodnú pre zavedenie modelu miestnej parlamentnej vlády, môže k tomu dôjsť najskôr na úvodných zasadnutiach novozvolených obecných rád a so súhlasom aspoň polovice všetkých ich členov. V rámci tohto modelu si obecné rady volia takzvané výkonné zbory, respektíve kolégiá (*formannskapet*). Tieto výkonné zbory zabezpečujú všetky administratívne úlohy spojené s chodom obcí a zároveň môžu byť poverené k tomu, aby rozhodovali o všetkých tých záležitostiach, ktoré im priznajú obecné rady. Za jednotlivé oblasti zodpovedajú administratívni riaditelia, ktorí nie sú do funkcií ustanovovaní v súlade s princípom pomerného politického zastúpenia, ale na základe odborných znalostí, zručností a skúseností (tento model bol pilotne zavedený v Osle už v roku 1986 a v tom čase pôsobilo v jeho štruktúrach až osem takýchto riaditeľov). Pokiaľ ide o starostov (*borgermestre* alebo *ordfører*), títo sú volení buď obecnými radami alebo priamo obyvateľmi obcí. V rámci plnenia samosprávnych funkcií nehrajú títo starostovia rozhodujúcu rolu a medzi ich najdôležitejšie úlohy patrí

„modeli snemovej vlády“ si kolektívny rozhodovací orgán vytvára spomedzi svojich členov (proporčne podľa politickej príslušnosti) vlastný výkonný kolektívny orgán. „Parlamentný model“ je veľmi podobný, no v rámci neho si kolektívny rozhodovací orgán vytvára vlastný výkonný kolektívny orgán bez ohľadu na politické rozloženie síl, čo znamená, že pri tomto modeli zvyčajne nemajú slabšie politické subjekty v takomto výkonnom kolektívnom orgáne vlastné zastúpenie. V rámci „prezidentského modelu“ si samostatne volený starosta vyberá akýsi vlastný kabinet, pričom nezohľadňuje politické rozloženie síl v kolektívnom rozhodovacom orgáne. Obdobným modelom je „semi-prezidentský model“, pri ktorom ale starosta spolupracuje s kolektívnym výkonným orgánom, ktorého členov určil kolektívny rozhodovací orgán obce [Bäck 2005].

Z hľadiska paralelnej politickej koexistencie a spolupôsobenia možno rozlíšiť systémy lokálnej, respektíve obecnej samosprávy, pri ktorých popri sebe existujú a pôsobia tak monokratické, ako aj kolektívne politicko-administratívne orgány, a systémy, v rámci ktorých chýbajú samostatne pôsobiace monokratické politicko-administratívne orgány (príkladom môže byť pôsobenie lokálnej samosprávy v britských podmienkach, kde dochádza v niektorých prípadoch k tomu, že príslušná lokálna rada si kreuje iba svojho predsedu, no v daných prípadoch nepôsobí starosta [Copus 2009]). Pravidlom v európskych krajinách však býva systém s koexistenciou a spolupôsobením monokratických a kolektívnych politicko-administratívnych orgánov (je tomu tak vo všetkých krajinách, kde sa kreuje funkcia starostu, teda napríklad vo Francúzsku, Nemecku, Španielsku, Taliansku, Českej republike, Maďarsku, Slovensku, Slovinsku atď.) [Denters 2006].

Veľmi podobným členením z hľadiska vnútorného usporiadania kompetencií medzi základnými orgánmi lokálnej, respektíve obecnej samosprávy, je členenie rozlišujúce takzvané monistické modely a duálne modely. Pri monistických modeloch hrá rozhodujúcu rolu vždy kolektívny zastupiteľský orgán, pričom ostatné orgány nemajú samostatné výkonné alebo rozhodovacie kompetencie a v plnom rozsahu závisia od rozhodnutí prijímaných spomínaným kolektívnym zastupiteľským orgánom. Naproti tomu, duálne modely sú postavené na kompetenčnom spolupôsobení kolektívneho zastupiteľského orgánu a iných obecných orgánov. Inými slovami možno pri tomto modeli povedať, že kolektívny

predsedanie zasadnutiam obecných rád a výkonných výborov i výkonných zborov. „Parlamentarizmus“ sa v tomto modeli prejavuje okrem iného aj tým, že obecná rada môže výkonnému zboru vysloviť nedôveru, čo výrazným spôsobom približuje vnímanie obecných rád ako obecných parlamentov a výkonných zborov ako miestnych vlád [pozri tiež napríklad Polinec 2007c].

zastupiteľský orgán je hlavným rozhodovacím orgánom, no iné orgány (napríklad starosta či rôzne komisie) disponujú vlastnými rozhodovacími alebo výkonnými kompetenciami, ktoré im neboli zverené (a ktoré im teda ani nemôžu byť odňaté) kolektívnym zastupiteľským orgánom [Wollmann 2004]. Existujú však aj práce zamerané na mocenské usporiadanie vnútri obecnej inštitucionálnej štruktúry vychádzajúce (aj) z iných ako kompetenčných kritérií [napr. práce zamerané na jednu krajinu: Aarrevaara a Nelip 2008; Aars 2009; Bogumil 2001; Breuillard a Guérard 2009; Hendriks a Tops 2002; Herwig a Steyvers 2007; Jüptner 2006a, 2006b; Karlsson a Erikson 2009; Keogan 2003; Kull 2009; Pirotta 2001; Schaap 2009; Valcke 2009 atď. či práce komparačného charakteru: Klimovský 2004a, 2004b, 2005; Koprić 2009; Leach a Wilson 2000; Pilet, Delwit, Steyvers a Reynaert 2009; Wollmann 2009 atď.]. V nich sú následne formulované ďalšie modely usporiadania vzťahov medzi základnými orgánmi obecnej samosprávy.

Kreovania kolektívnych zastupiteľských orgánov

Zastupiteľské kolektívne orgány obcí predstavujú jeden z najzákladnejších prvkov demokracie na lokálnej úrovni. Ich podstata je veľmi podobná parlamentom vytváraným na národnej úrovni, pretože taktiež pôsobia ako zbory reprezentantov určitej politickej komunity (kým na národnej úrovni je politickou komunitou štát, na lokálnej úrovni je politickou komunitou najčastejšie obec). Inými slovami a pri určitej miere nepresnosti by sa mohli tieto zastupiteľské kolektívne orgány obcí označovať aj ako „obecné parlamenty“, respektíve „parlamenty v malom“.

Priama demokracia vs. zastupiteľský princíp

Viacero mestských štátov vytvorených v starovekom Grécku malo skúsenosť s kvázi-demokratickým systémom rozhodovania. Ten spočíval okrem iného v tom, že pri rozhodovaní o najdôležitejších záležitostiach *polis* (predchodcu dnešnej obce) sa na *agore* (teda na verejne prístupnom mieste, ktoré by sa dalo považovať za predchodcu súčasných námestí, a ktoré sa v neskoršom období využívalo najmä na účely obchodu, respektíve ako miesto konania trhov) tejto obce schádzali jej obyvatelia, aby o nich spoločne diskutovali a rozhodovali. Prirodzene, keďže išlo o otrokársku spoločnosť, na *agore* sa v skutočnosti schádzala iba približne pätina obyvateľov tejto obce, ktorými boli slobodní a plnoprávni dospelí muži (zvyčajne tiež

vlastníci pôdy), pretože ostatná časť populácie obce bola tvorená ženami, deťmi a neslobodnými alebo neplnoprávnymi osobami (napr. otrokmi či vojenskými zajatcami). I napriek tomu však väčšina dnešných autorov oceňuje starogrécky model, pričom jeho najčastejšie vyzdvihovaným prvkom je práve kolektívnosť pri rozhodovaní. Na takúto kolektívnosť je možné naraziť i v ďalších prípadoch a zo všetkých je vhodné uviesť aspoň *thing*, ktorý sa rozvinul v nórskech a islandských podmienkach, pričom jeho podstata bola veľmi podobná rozhodovaniu na *agore* v starogréckych podmienkach.

Pozostatky takto vnímanej priamej demokracie pretrvali až do súčasnosti. Napríklad vo Švajčiarsku má iba asi pätina obcí volené obecné alebo mestské zastupiteľstvá (*Gemeindevertretung/Stadtvertretung*) a v ostatných obciach sa rozhoduje o zásadných veciach formou priamej demokracie, teda na zhromaždeniach obyvateľov obcí (*Gemeindeversammlung*). Najvýraznejšie sa pri tom táto forma priamej demokracie využíva v kantónoch Bern, Appenzell Innerrhoden, Graubünden a Thurgau [Čapková a kol. 2001]. Ako ďalší príklad je vhodné uviesť aj tzv. otvorené rady (*consejo abierto*), ktoré si vytvárajú španielske obce s populáciou nedosahujúcou hranicu 100 obyvateľov (po tejto možnosti môžu fakultatívne siahnuť aj španielske obce s populáciou 101 – 250 obyvateľov), a ktoré vlastne nahrádzajú existenciu nejakého inštitucionalizovaného kolektívneho zastupiteľského a rozhodovacieho orgánu. Princíp týchto otvorených rád je vcelku jednoduchý. Ak sa v obci rozhoduje o niečom dôležitom, obyvatelia sa na určené miesto zvolávajú vyzváňaním na zvon a následne diskutujú (prípadne i rozhodujú) spoločne o danej záležitosti. Aj keď systémy obecnej samosprávy v iných európskych krajinách poznajú inštitút ľudových zhromaždení, respektíve zhromaždení obyvateľov obce, rozdiel medzi týmto inštitútom priamej demokracie a uvedeným španielskym príkladom je zrejмый a tkvie v tom, že otvorené rady v španielskych podmienkach nahrádzajú existenciu kolektívnych zastupiteľských i rozhodovacích orgánov v daných obciach, zatiaľ čo zhromaždenia obyvateľov obcí, ktoré sa využívajú v iných krajinách sú iba doplnkovým inštitútom a väčšinu rozhodnutí prijímajú rôzne obecné rozhodovacie orgány.

V Európe sa pri voľbách do kolektívnych zastupiteľských orgánov obcí využíva hneď niekoľko volebných systémov [pozri napr. Rallings, Stoker a Thrasher 2000]. Stretnúť sa je ale možné i so situáciami, pri ktorých sa voľby neuskutočňujú⁵.

⁵ Ide hlavne o situácie, pri ktorých počet kandidátov zodpovedá počtu mandátov príslušného orgánu. Týmto volebným inštitútom sa sleduje predovšetkým hospodárnosť a využívaný je napríklad vo Fínsku, Rakúsku alebo na Malte.

Krajiny s väčšinovými volebnými systémami

V skupine väčšinových volebných systémov sa využívajú najmä dva volebné systémy. Volebný systém prvého v cieľi (*first past the post*) je volebným systémom, pri ktorom víťaz jediného kola hlasovania získava mandát, o ktorý sa uchádza, bez ohľadu na väčšinu, ktorú v danom hlasovaní dosiahol. Dvojkolový volebný systém s uzavretým druhým kolom (*absolute majority system with run-off*) sa realizuje jednokolovo alebo dvojkolovo, a to v závislosti od výsledkov prvého kola. Ak v ňom niektorý kandidát získa absolútnu väčšinu hlasov, druhé kolo sa už nekoná. Ak ale žiadny z kandidátov nezíska potrebnú väčšinu hlasov už v prvom kole, koná sa kolo druhé, do ktorého postupujú dvaja kandidáti s najlepším výsledkom z prvého kola. Následne sa rozhoduje len medzi nimi, pričom je zřejmé, že vzhľadom na mechanizmus jeden z nich získa v druhom kole absolútnu väčšinu odovzdaných hlasov [porovnaj napr. Čaloud, Chytilek, Lebeda a Šedo 2009].

Volebný systém prvého v cieľi sa využíva pri komunálnych voľbách napríklad v anglických podmienkach, kde sú týmto spôsobom volení členovia lokálnych vlád [Rallings a Thrasher 1997]. Podobne je tento systém využívaný aj pri voľbe členov obecných zastupiteľstiev v slovenských podmienkach, no tu je potrebné dodať, že ide skôr o výnimku, ktorá súvisí s veľkosťou volebného obvodu a počtu mandátov pripadajúcich na jeden obvod⁶.

Krajiny so semi-proporčnými volebnými systémami

Z volebných systémov patriacich medzi takzvané semi-proporčné volebné systémy sa na lokálnej úrovni európskych krajín využíva najmä volebný systém neobmedzeného hlasovania (*unlimited vote*), volebný systém obmedzeného hlasovania (*limited vote*) a volebný systém kumulovaného hlasovania (*cumulative vote*).

Pri prvom z týchto systémov disponujú obyvatelia obcí-voliči takým počtom hlasov, aký je počet mandátov v kolektívnom zastupiteľskom orgáne ich obce, pričom tieto svoje hlasy môžu rozdeliť medzi kandidujúcich bez ohľadu na zloženie jednotlivých kandidátnych listín.

⁶ Veľkosť volebných obvodov sa pohybuje v rozmedzí 1 – 12 mandátov. Ak sú vytvorené jednomandátové obvody, využíva sa volebný systém prvého v cieľi. V prípade viacmandátových obvodov sa ale využíva volebný systém blokového hlasovania (*block vote*), pri ktorom disponuje volič takým množstvom hlasov, ako je počet mandátov v príslušnom obvode. Platí pri tom, že volič nemusí využiť nevyhnutne všetky svoje hlasy a ich kumulácia nie je prípustná [Ezechiášová a Jüptner 2008].

Tento volebný systém sa využíva napríklad pri voľbách obecných rád (*bystyret*) v Nórsku, aj keď niektorí autori konštatujú, že sa tu využíva listinný pomerný volebný systém s voľnými kandidátnymi listinami [Aars a Ringkjøb 2005]. Dôležitým prvkom je však v tejto súvislosti nielen možnosť panašovania, ale i to, že počet odovzdaných hlasov je rovný počtu kandidátov nachádzajúcich sa na odovzdanom hlasovacom lístku (napr. ak volič odovzdá hlasovací lístok registrovanej kandidátnej listiny, na ktorom bolo uvedených 10 kandidátov a on na tento lístok dopísal ďalších troch kandidátov z inej kandidátnej listiny, pričom celkový počet mandátov je 13, potom to znamená, že jednej kandidátnej listine odovzdal 10 hlasov a druhej tri hlasy). Určitým obmedzením v tejto súvislosti je pravidlo, že na jeden hlasovací lístok sa dopisujú najviac piati iní kandidáti.

Druhý systém spočíva v tom, že obyvatelia obcí disponujú viac než jedným hlasom, no zároveň počet ich hlasov je nižší než je počet mandátov v kolektívnom zastupiteľskom orgáne ich obce. Zvolení sú potom tí kandidáti, ktorí získajú najviac hlasov. S týmto systémom sa možno stretnúť napríklad v Španielsku v prípade obcí s populáciou 101 – 250 obyvateľov (ak sa taká obec nerozhodne pre otvorenú radu). Počet členov obecných rád (*ayuntamiento*) je v týchto obciach stanovený na päť radných a obyvatelia majú pri hlasovaní štyri hlasy.

V poslednom volebnom systéme patriacom do tejto skupiny je špecifikom to, že obyvatelia obcí-voliči disponujú viac než jedným hlasom, pričom svoje hlasy nemusia rozdeliť medzi viacerých kandidátov, ale môžu ich prideliť aj jednému alebo niekoľkým kandidátom. Tento systém sa uplatňuje napríklad pri voľbách obecných, respektíve mestských rád (*Gemeinderat/Stadtrat*) v nemeckej spolkovej krajine Dolné Sasko [Jüptner 2006b: 14-15].

Krajiny s pomernými volebnými systémami

V rámci skupiny volebných systémov pomerného zastúpenia sa používajú hlavne štyri volebné systémy. Podstata listinného pomerného volebného systému s prísne viazanými kandidátnymi listinami (*closed list proportional representation system*) spočíva v tom, že voliči nemajú možnosť ovplyvňovať podobu kandidátnych listín. Rola voličov je pri tomto systéme výrazne pasívna, pretože si môžu vybrať iba medzi jednotlivými kandidátnymi listinami, pričom nemôžu svoje hlasy rozložiť medzi viaceré kandidátne listiny a zároveň nemôžu ovplyvňovať ani poradie na tej kandidátnej listine, ktorú si vybrali v rámci svojho hlasovania. Listinný pomerný volebný systém s otvorenými kandidátnymi listinami (*open list proportional representation system*) je obdobou prvého z uvedených systémov. Voliči ani

v tomto systéme nemôžu v rámci svojho hlasovania nemôžu rozdeliť svoje hlasy medzi viaceré kandidátne listiny, no na druhej strane im je umožnené, aby preferenčnými hlasmi (alebo podobným mechanizmom) ovplyvnili podobu vybranej kandidátnej listiny. Znamená to teda, že môžu ovplyvňovať poradie kandidátov na takejto kandidátnej listine. Ešte výraznejšiu modifikáciu prináša listinný pomerný volebný systém s voľnými kandidátnymi listinami (*free list proportional representation system*). Voličom totiž ponúka, aby si svojich kandidátov vybrali z viacerých kandidátnych listín, čím priznáva voličom aktívnejšiu rolu, než predchádzajúce dva systémy. Aktívnejšiu rolu voličov priznáva aj inštitút tzv. panašovania (*panachage*), ktorý sa využíva pri tomto treťom volebnom systéme. Na jeho základe môžu voliči nielen kombinovať pri výbere kandidátov viaceré kandidátne listiny, ale sami môžu tiež tieto kandidátne listiny upravovať tým, že dopisujú na kandidátne listiny nových kandidátov a prípadne i vyškrtávajú existujúcich kandidátov. V konečnom dôsledku tak môže dôjsť ak k vytvoreniu „nových“ kandidátnych listín [porovnaj napr. Čaloud, Chytilík, Lebeda a Šedo 2009]. Samostatným systémom zaraďovaným do skupiny pomerných volebných systémov je volebný systém jedného prenosného hlasu (*single transferable vote*). Voliči v tomto systéme disponujú jedným hlasom (preferenciou), ktorý udeľujú ich konkrétnemu kandidátovi. Následne môžu dať ďalšie preferencie aj iným kandidátom, ktorým tento ich hlas bude prenesený v prípade, že kandidát, ktorému udelili prvý preferenčný hlas, tento hlas nevyužije [porovnaj napr. Farrell a McAllister 2000]. K takejto situácii dochádza, ak volebný zisk daného kandidáta dosiahne tzv. Droopovu kvótu, ktorá vyjadruje taký počet hlasov, po dosiahnutí ktorého je zrejme, že daný kandidát s určitou ziskom získava mandát⁷. Ak sa takýmto spôsobom nerozdelia všetky mandáty, potom sa prenášajú hlasy (druhé preferencie) toho kandidáta, ktorý získal najmenej prvopreferenčných hlasov.

Listinný pomerný volebný systém s viazanými kandidátnymi listinami sa využíva pri voľbe kolektívnych zastupiteľských orgánov obcí vo Švédsku, Dánsku alebo v Českej republike. Špecifickým prvkom v tejto súvislosti disponuje volebný systém uplatňovaný pri voľbách obecných rád (*dome*) v lotyšských podmienkach. Obyvatelia obcí-voliči totiž síce nemôžu panašovaním upravovať ponúkané kandidátne listiny, no zároveň môžu udeľovať preferenčné hlasy trojakého charakteru – pozitívne, neutrálne alebo negatívne [Numerato 2007: 223].

⁷ Napríklad ak hlasuje v trojmandátovom obvode 4 000 voličov, potom je Droopova kvóta na úrovni 1 001 hlasov, pretože ak kandidát dosiahne toľko hlasov, je vylúčené, aby ho svojimi volebnými ziskami predbehli či aby sa mu svojimi volebnými ziskami vyrovnali viac než dvaja protikandidáti [Čaloud, Chytilík, Lebeda a Šedo 2009: 221].

Zaujímavým prvkom je i to, že od roku 1985 v dánskych podmienkach môžu kandidujúce subjekty pri voľbách do obecných rád (*byråd*) apriórne deklarovať, že kandidátom umiestneným na ich kandidátnych listinách budú mandáty prideľované iba na základe počtov získaných preferenčných hlasov (v opačnom prípade mechanizmus prideľovania mandátov uprednostňuje tých kandidátov, ktorí sú umiestnení na prvých miestach kandidátnych listín) [Elklit 1991]. Listinný pomerný volebný systém s voľnými kandidátnymi listinami je využívaný napríklad v Nórsku, v rakúskej spolkovej krajine Tirolsko, prípadne v nemeckých spolkových krajinách Bavorsko a Bádensko-Wurtembersko [Kersting 2004].

Pre Írsko, Maltu alebo Severné Írsko je zase typický volebný systém jedného prenosného hlasu [Sinnott 1995]. Špecifikom maltských podmienok je to, že voľby obecných rád (*kunsill lokali/local council*) sú organizované každý rok a to i napriek tomu, že funkčné obdobie zvolených členov obecných rád je trojročné. Každý rok sú ale volení členovia jednej tretiny obecných rád, čo znamená, že v každej obci sú komunálne voľby organizované v trojročnom intervale.

Krajiny s viacerými modelmi

Na lokálnej úrovni v Európe nie je výnimočným ani kombinovanie viacerých volebných systémov [Electoral Systems and Voting... 1999]. Ako vhodné príklady možno použiť francúzsku a islandskú legislatívnu úpravu.

Pre francúzsku komunálnu politiku je typické to, že sa v rámci volieb do obecných a mestských rád (*le conseil communal/le conseil municipal*) využívajú dva volebné systémy, ktorých použitie závisí od populačnej veľkosti obcí [Rose et al. 2000]. V obciach, ktorých populácia nedosahuje 3.500 obyvateľov, sa využíva dvojkoľový volebný systém s uzavretým druhým kolom. V prvom kole sú zvolení tí kandidáti, ktorých volebný zisk dosiahol absolútnu väčšinu platne odovzdaných hlasov a zároveň aspoň 25 % všetkých oprávnených voličov danej obce. V druhom kole na zvolenie postačuje kandidátom dosiahnutie relatívnej väčšiny. Fúzny volebný systém (*fusion*) patrí medzi zmiešané volebné systémy a v kontexte francúzskych komunálnych volieb sa využíva v prípade obcí, ktorých populácia dosahuje aspoň hranicu 3.500 obyvateľov. Podľa platných pravidiel je víťaznej kandidátnej listine z prvého kola (ak táto získala absolútnu väčšinu platných hlasov) pridelených 50 % všetkých mandátov (keďže počty členov obecných rád sú vo francúzskych podmienkach určené nepárnym počtom – od 27 do 163 radných, víťazná kandidátka listina získava po prvom kole

vlastne 50 % + 1 mandátov) a ostatné mandáty sú rozdelené pomerne medzi všetky kandidujúce subjekty (vrátane kandidátnej listiny víťazného subjektu), ktorých volebný zisk dosiahol aspoň 5 %. Ak žiadna kandidátka listina nezíska v prvom kole absolútnu väčšinu platných hlasov, koná sa druhé kolo, do ktorého postupujú všetky tie subjekty, ktorých kandidátne listiny získali v prvom kole aspoň 10 %. Aj v tomto prípade platí, že víťazná kandidátka listina získava pri prerozdelení mandátov polovicu z nich automaticky a ostatné mandáty sa rozdelia pomerne medzi všetky kandidátne listiny, ktoré získali v druhom kole aspoň 5 % hlasov [Blais a Massicotte 1999]. V praxi tento systém vedie k tomu, že víťazný politický subjekt má v obecnej rade z hľadiska presadzovania svojich záujmov obyčajne stabilné postavenie a namiesto koalíčných súperení sa môžu venovať spravovaniu príslušnej obce alebo mesta. Inštitút panašovania sa pri tom využíva iba pri voľbách do obecných rád v obciach, ktorých populácia je nižšia než 3.500 obyvateľov. Výnimočným prvkom pri prerozdelení mandátov je tiež zohľadňovanie veku. Vo Francúzsku je totiž v prípade rovnosti hlasov uprednostnený starší kandidát, respektíve kandidátka listina s vyšším vekovým priemerom.

Na Islande sa pri voľbách obecných rád (*sveitarstjórn*, v mestách *baejarstjórn* a v hlavnom meste *borgarstjórn*) využívajú listinný pomerný volebný systém s viazanými kandidátnymi listinami doplnený o možnosť negatívneho panašovania, čo znamená, že obyvatelia obcí-voliči môžu nielen udeľovať preferenčné hlasy, ale môžu tiež vyškrtávať na kandidátnych listinách tých, s ktorými nesúhlasia. Ak v nejakej obci nebola podaná žiadna kandidátka listina, prípadne ak počet kandidujúcich osôb nedosahuje počet mandátov členov obecných rád, obecná rada sa môže rozhodnúť pre využitie listinného pomerného volebného systému s voľnými kandidátnymi listinami. V rámci tohto systému môžu voliči panašovaním dopĺňať kandidátne listiny o tie osoby, ktoré apriórne neodmietli výkon funkcie člena obecnej rady [Local Government Elections Act No. 5, 6 March 1998].

Prirodzene, kombináciu viacerých volebných systémov možno nájsť aj v iných krajinách, napríklad v Španielsku (kombinácia spomínanej možnosti otvorených rád alebo volebného systému obmedzeného hlasovania v obciach s populáciou do 250 obyvateľov a možnosti volebného systému pomerného zastúpenia v väčších obciach) alebo v Luxembursku (kombinácia väčšinového volebného systému v obciach s populáciou nižšou než 3.500 obyvateľov a volebného systému pomerného zastúpenia vo väčších obciach). Podobne sa

viacero volebných systémov využíva vo federatívnych štátoch (napr. v Nemecku a Rakúsku) a v konfederatívnom Švajčiarsku.

Kreovania funkcie starostu

Starosta v zásade býva jedným z dvoch najdôležitejších orgánov obecnej samosprávy [Haus a Sweeting 2006]. Tento orgán je považovaný za individuálnu hlavu obce, ktorá nezriedka disponuje rôznymi právomocami exekutívneho charakteru [Klimovský 2006]. Vo väčšine európskych krajín je v systéme obecnej samosprávy funkcia starostu využívaná tradične a s dlhodobými skúsenosťami, no existujú aj krajiny, kde sa táto funkcia začala využívať iba nedávno, prípadne sa nevytvára vôbec. Typickými príkladmi sú Fínsko, kde bol prvý starosta zvolený až v roku 2007 [Pawlowska, Radzik 2007: 4], alebo Lotyšsko, kde funkciu „starostu“ vykonáva predseda obecnej rady, no ku kreovaniu samostatnej funkcie starostu nedochádza.

Starosta ako individuálna hlava obce

V krajinách využívajúcich inštitút starostu limitujú využitie pasívneho volebného práva, teda možnosť uchádzať sa o funkciu starostu rôznorodé podmienky. Zvyčajne ide o špecifické vekové požiadavky (napríklad v Rumunsku musia mať kandidáti na starostu aspoň 23 rokov, v niektorých nemeckých spolkových krajinách je táto veková hranica posunutá na dosiahnutie 25 rokov a v nemeckej spolkovej krajine Bavorsko je dokonca stanovená aj maximálna veková hranica pre výkon starostovskej funkcie) alebo o požiadavku trvalého bydliska v príslušnej obci (sú ale krajiny, ako napríklad Holandsko, kde sa nevyžaduje, aby bol starosta zároveň obyvateľom obce, v ktorej vykonáva svoju funkciu).

Aj dĺžka funkčného obdobia starostov je v európskych krajinách rozdielna. Pohybuje sa pri tom od jedného roka (napríklad v britských podmienkach) až do desiatich rokov (vo viacerých nemeckých spolkových krajinách sa toto obdobie pohybuje v rozmedzí siedmich až deviatich rokov [Knemeyer 1999], no napríklad v spolkovej krajine Porýnie-Falcko je funkčné obdobie starostu určené na desať rokov [Balík 2002]), no pravidlom býva štvor- až šesťročné funkčné obdobie. Pri voľbách starostov sa využívajú rozdielne metódy a stretnúť sa možno aj s tým, že sa hlasuje proti kandidujúcej osobe (je tomu tak napríklad v niektorých nemeckých spolkových krajinách, pričom ide o prípady, ak sa o funkciu starostu uchádza iba jedna osoba [Jüptner 2007]).

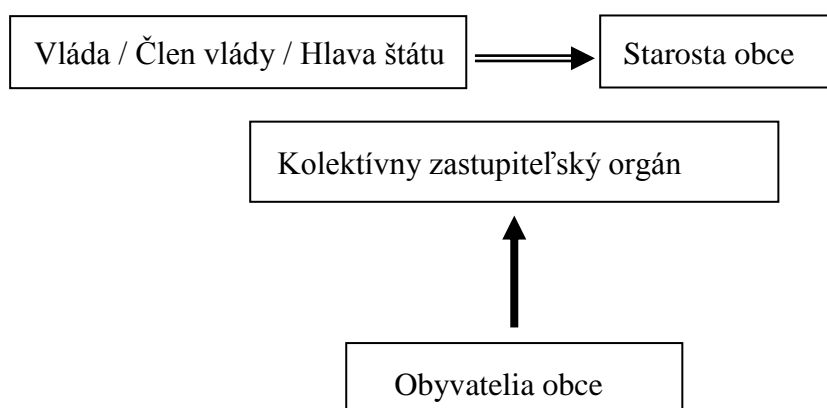
Starostu vykonávajúceho svoj mandát možno v zásade odvolať a legislatívna úprava vždy vymedzuje okolnosti, za ktorých starosta obligatórne prichádza o svoj mandát. Pokiaľ ide o spôsoby odvolávania starostu, tie sa zvyčajne odvíjajú od modelu kreovania tejto funkcie, čo v praxi znamená, že ten, kto starostu do funkcie uvádza, disponuje aj právom zbaviť ho tejto funkcie. Táto zásada neplatí napríklad v ukrajinských podmienkach – starostu totiž volia obyvatelia obce, no odvolať ho môže aj obecné zastupiteľstvo a to dvojtretinovou väčšinou svojich členov. Zaujímavým inštitútom je konštruktívne vyslovenie nedôvery, ktoré sa uplatňuje napríklad v prípade španielskych obcí s populáciou prekračujúcou hranicu 250 obyvateľov, a ktoré spočíva v tom, že starosta môže byť zo svojej funkcie odvolaný iba vtedy, ak je zároveň zvolený nový starosta.

Štandardné európske modely kreovania funkcie starostu

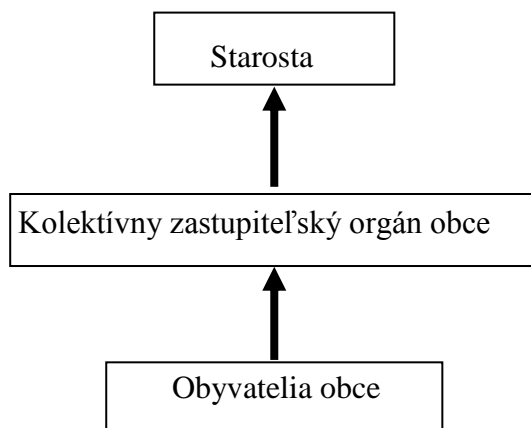
V Európe sa pri kreovaní funkcie starostu využívajú tri základné modely (obrázok č. 1): model starostu menovaného vyššou politickou autoritou, model voľby starostu v kolektívnom zastupiteľskom orgáne obce a model priamej voľby starostu obyvateľmi obce [porovnaj napr. Klimovský 2004b].

Obrázok č. 1: Tri štandardné modely kreovania funkcie starostu v Európe.

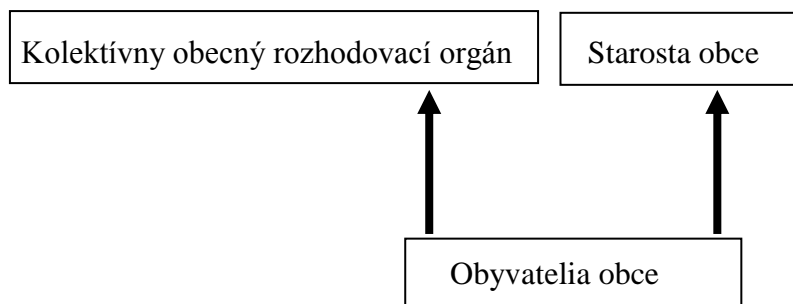
A: Model starostu menovaného vyššou politickou autoritou:

B: Model starostu voleného kolektívnym zastupiteľským orgánom obce:

C: Model starostu priamo voleného obyvateľmi obce:

Každý z týchto modelov má svoje výhody i nevýhody. Tieto sú umocnené aj špecifickými črtami, ktoré sú typické pre jednu alebo niekoľko krajín, no v iných krajinách (kde sa uplatňuje rovnaký model kreovania starostu) sa nevyužívajú. To v konečnom dôsledku vedie aj k odlišnému postaveniu starostov v týchto krajinách.

V Európe existujú krajiny, v ktorých sa využíva viac než jeden model. Napríklad v Rakúsku sa v niektorých spolkových krajinách využíva model priamej voľby starostu obyvateľmi obce, no v iných je využívaný model voľby starostu kolektívnym zastupiteľským orgánom obce. Ďalším vhodným príkladom je Španielsko, kde model kreovania funkcie starostu súvisí s veľkosťou príslušnej obce. V obciach s populáciou do 250 obyvateľov je starosta do svojej funkcie volený priamo obyvateľmi tejto obce, no v obciach, ktorých populácia prevyšuje spomenutú hranicu sa využíva model voľby starostu kolektívnym zastupiteľským orgánom obce. Podobne je táto problematika regulovaná aj v bulharských podmienkach. V obciach je starosta (*Kmem*, respektíve *kmet*) volený priamo obyvateľmi obcí v dvoch kolách, pričom v prvom kole sa využíva princíp absolútnej väčšiny. Starostovia ale vystupujú aj v ostatných

sídelných súčastiach týchto obcí a zatiaľ čo starostovia v starostovstvách sú volení rovnakým spôsobom ako starostovia obcí, starostovia mestských častí sú volení mestskými radami miest, v ktorých sa nachádzajú dané mestské časti. V usadlostiach potom vystupujú takzvaní starostovskí poverenci, ktorých volia príslušné obecné rady. V neposlednom rade je vhodné spomenúť ako príklad Nórsko, kde obce disponujú právom rozhodnúť sa, či využijú model priamej voľby starostu obyvateľmi obce, alebo model voľby starostu kolektívnym zastupiteľským orgánom obce.

Model starostu menovaného vyššou politickou autoritou

Pre tento model platí, že funkcia starostu je obsadzovaná menovacím aktom, ktorý realizuje nejaká vyššie postavená politická, respektíve politicko-administratívna autorita, ktorou býva vláda, konkrétny člen vlády alebo hlava štátu (napríklad panovník). Kolektívny zastupiteľský orgán obce je zvyčajne v tejto súvislosti konzultovaný a nezriedka ponúka aj vlastný návrh či odporúčanie. Konečné rozhodnutie však drží vo svojich rukách vyššia politická autorita.

Tento model je typický pre krajiny Beneluxu (Belgicko, Holandsko a Luxembursko). Aj keď by sa mohlo zdať, že vyššia politická autorita nie je pri svojom rozhodovaní ničím viazaná, nie je tomu tak. Existuje tu mnoho podmienok, ktoré musia byť splnené. Navyše, často nejde iba o rozhodnutie jednotlivca, ale o viacstupňový proces výberu, ktorého výsledkom je deklaratórne vymenovanie víťazného kandidáta.

Napríklad v holandských podmienkach je starosta (*burgemeester*) hlavou obce menovanou do funkcie vládou (*Rijksoverheid*) na šesťročné, opätovne obnoviteľné obdobie. V obciach, ktoré majú menej ako 15.000 obyvateľov, disponuje menovacím právom minister vnútra a kráľovských vzťahov (*Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties*) a kandidáti sa môžu prihlasovať na základe požiadaviek, ktoré stanovujú obecné rady (*gemeenteraad*). Po vyradení kandidátov nespĺňajúcich niektorú zo základných podmienok zostavuje obecná rada komisiu, ktorá vyberá dvoch kandidátov. Následne má obec dve možnosti. Po prvé, obec môže týchto kandidátov odporučiť kráľovskému komisárovi (*Commissaris der Koningin*) pôsobiacemu v provincii, na území ktorej sa nachádza aj príslušná obec, ktorý tento návrh postúpi vláde a ona rozhodne s konečnou platnosťou. Obec však môže postupovať i tak, že osloví obyvateľov, ktorí prostredníctvom referenda rozhodnú o vhodnejšom kandidátovi. Rozhodnutie obyvateľov obec následne zasiela kráľovskému komisárovi a ten vláde. Doteraz ešte nedošlo k prípadu odmietnutia takéhoto kandidáta zo strany vlády (je však nevyhnutné

zdôrazniť, že prvý spôsob, je využívaný častejšie). Navyše, mnohokrát dochádza k stavu, kedy novovymenovaný starosta nie je obyvateľom príslušnej obce.

Model starostu voleného kolektívnym zastupiteľským orgánom obce

Pri využívaní tohto modelu v praxi existujú medzi jednotlivými krajinami mnohé diferencie. Tento model sa pri tom využíva tak v krajinách, ktoré patria medzi „staré“ členské štáty Európskej únie (napríklad v Španielsku, Dánsku alebo Francúzsku), tak v krajinách, ktoré sa členmi tohto medzinárodného zoskupenia stali v posledných rokoch (napríklad na Malte, v Českej republike alebo Litve), ako aj v krajinách, ktoré nie sú členmi Európskej únie (napríklad v Nórsku). Ide o model, pri ktorom dochádza k nevyhnutnému konsenzu, na základe ktorého kolektívny zastupiteľský orgán obce voľbou obsadí funkciu starostu. Ak nedôjde k zvoleniu starostu, jeho funkciou je poverený niektorý z členov daného zastupiteľského orgánu, prípadne iný, špeciálny zástupca. Napríklad v Českej republike menuje riaditeľ krajského úradu (*ředitel krajského úřadu*) spomedzi zamestnancov tohto úradu takzvaného správcu obce (*správce obce*) [Zákon č. 128/2000 Sb. o obcích] a podobný spôsob sa využíva aj vo Francúzsku, kde však zasahuje prefekt (*le préfet*), ako reprezentant štátnej správy na úrovni departmentu. Zaujímavým príkladom je voľba starostu v španielskych podmienkach (v obciach, ktorých populácia presahuje 250 obyvateľov). Ak totiž ani jeden z kandidátov nezíska v rámci hlasovania v obecnej rade (*pleno*) absolútnu väčšinu a uplynie kalendárny mesiac odo dňa konania volieb členov obecných rád, potom sa starostom (*alcalde*) stáva líder víťaznej kandidátnej listiny.

V zásade platí, že členovia kolektívneho zastupiteľského orgánu obce, ktorým obyčajne býva obecné zastupiteľstvo alebo obecná rada, volia starostu zo svojho streda. Tento spôsob kreovania je využívaný napríklad v niektorých spolkových krajinách Rakúska, kde obecná rada (*Gemeinderat*) volí starostu (*Bürgermeister*) spomedzi svojich členov.

V Európe sa ale možno stretnúť i s tým, že kolektívny zastupiteľský orgán obce môže do tejto funkcie ustanoviť aj osobu, ktorá nie je jeho členom. Typickým príkladom bol stav, ktorý existoval v Poľsku pred zavedením priamej voľby starostu obyvateľmi obcí. Rada obce (*rada gminy* alebo *rada miasta*) volila starostu (*wójt*, v mestách *burmistrz* alebo v prípade miest s populáciou prevyšujúcou 100.000 obyvateľov *prezydent miasta*) buď spomedzi svojich členov, alebo (ak bola tejto rade podaná žiadosť) z radov obyvateľov danej obce.

Aj v rámci samotného volebného mechanizmu existujú diferencie. Princíp jednoduchej väčšiny je využívaný napríklad pri obsadzovaní funkcie starostu (*golova*) na Ukrajine alebo pri obsadzovaní funkcie starostu (*le maire*) vo francúzskych podmienkach (ak starosta nie je zvolený v prvých dvoch kolách, pri ktorých sa vyžaduje absolútna väčšina, pre zvolenie kandidáta do funkcie starostu stačí vo Francúzsku dosiahnutie jednoduchej väčšiny) [Copus 2006].

Princíp absolútnej väčšiny je okrem už spomínaných prvých dvoch kôl volieb starostu vo Francúzsku využívaný napríklad aj v Dánsku, kde je starosta (*borgmester*) taktiež ustanovovaný do svojej funkcie voľbou v obecnej rade. V Európe navyše existujú aj krajiny, kde sa pre obsadenie funkcie starostu vyžaduje dosiahnutie kvalifikovanej väčšiny. Príkladom je Poľsko, kde rada obce volí starostu obce dvojtretinovou väčšinou.

Odlíšny je aj následný vzťah starostu ku kolektívnemu zastupiteľskému orgánu obce. Napríklad vo Veľkej Británii sa starosta (*mayor*) obmedzuje na predsedanie príslušnej rade a jej reprezentovanie. Naproti tomu vo Francúzsku je starosta extrémne silným obecným orgánom, čo súvisí s tým, že vo svojich rukách koncentruje mnoho právomocí rozhodovacieho i výkonného charakteru.

Pozíciu takto voleného starostu môžu tiež oslabovať rôzne iné obecné orgány, ako je tomu napríklad v prípade starostu (*borgermestre* alebo *ordfører*) v nórskech podmienkach, kde obecné zastupiteľstvo (*bystyret*) ustanovuje nielen starostu, ale i výkonný výbor (*byrådet*) [Løhmus a Tonisson 2006], ktorý je významným obecným orgánom politického charakteru, a riaditeľa obce, ktorý stojí na čele administratívy obce.

Model starostu priamo voleného obyvateľmi obce

Tento model sa stal akýmsi „módnym“, respektíve vzorovým modelom a v posledných dvoch dekádach ho zaviedli vo viacerých krajinách, kde dovtedy nebol využívaný [Larsen 2002]. Ako vhodný príklad možno spomenúť postupné zavedenie tohto modelu v jednotlivých nemeckých spolkových krajinách [Bogumil 2001; Jüptner 2007; Knemeyer 1999], v Poľsku, prípadne jeho zavedenie v britských podmienkach (v Anglicku a Walese), Írsku alebo Nórsku. Príkladom potvrdzujúcim vyššie spomenutý trend je i Maďarsko, kde sa priama voľba starostu (*polgármester*, v hlavnom meste *fopolgármester*) obyvateľmi obce plošne zaviedla až v roku 1994, pretože dovtedy bol tento model využívaný iba v obciach s populáciou do 10.000 obyvateľov. Tento model sa pomerne bežne využíva aj v ostatných krajinách

niekdajšieho socialistického bloku – okrem Slovenska je vhodné spomenúť napríklad voľbu starostov (*primar*) v rumunských podmienkach alebo starostov (*župan*) v slovinských podmienkach. Jeho využitie je pri tom ospravedlňované vyššou legitimitou, ktorou disponuje takto ustanovený starosta, pričom sa vychádza z premisy, že všetka samosprávna moc v obci pochádza od obyvateľov danej obce. Jeho nevýhodou je vyššia miera rizika, že starostom sa stane nekompetentná osoba, prípadne, že ho kolektívny zastupiteľský orgán obce nebude akceptovať a tým dôjde aj k narušeniu riadneho chodu obce.

Podmienkou úspechu v priamej voľbe je buď zisk absolútnej alebo relatívnej väčšiny oprávnených voličov. Príkladom prvej možnosti je voľba starostov (*sindaco*) v talianskych obciach, ktorých populácia prekračuje hranicu 15.000 obyvateľov, prípadne voľba starostov v rumunských obciach a druhá možnosť sa využíva v španielskych podmienkach pri voľbách starostov obcí, ktorých populácia neprekračuje hranicu 250 obyvateľov.

Špecifickou modifikáciou je voľba starostu spoločne s voľbou členov kolektívneho zastupiteľského orgánu obce. Starostom sa v rámci tejto modifikácie stáva líder kandidátnej listiny politickej strany, ktorá získala vo voľbách do príslušného zastupiteľského orgánu najviac odovzdaných platných hlasov. Takto je obsadzovaná napríklad funkcia starostu (*prefeito*) v Portugalsku alebo funkcia starostu (*δήμαρχος*, respektíve *demarkhos*) v Grécku.

Systémy obecnej samosprávy bez funkcie starostu

Medzi európskymi krajinami možno nájsť i také, v ktorých sa inštitút starostu nevyužíva. Vhodnými príkladmi sú Island, Švédsko a Lotyšsko, no tu je potrebné zdôrazniť, že na Islande sa pojmom starosta (*bæjarstjóri* a v hlavnom meste *borgarstjóri*) označuje zamestnanec obce požívajúci aj titul obecný správca, vo švédskych podmienkach sa s označením starosta (*borgmästare*) bolo možné stretnúť do komunálnej reformy, ktorá prebehla v roku 1971, a pokiaľ ide o situáciu v Lotyšsku, niektorí autori spájajú funkciu predsedov obecných rád so starostovskou funkciou. Dlhé roky nevyužívali funkciu starostu ani vo Fínsku, no to sa zmenilo v roku 2007, kedy bol zvolený v meste Tampere prvý fínsky starosta (*pormestari*) – experimentovanie s ustanovením starostu v tomto meste je pri tom spojené s uplatnením modelu voľby starostu kolektívnym zastupiteľským orgánom obce.

Vo švédskych obciach si obecné zastupiteľstvá (*kommunfullmäktige*) volia rôzne obecné výbory, z ktorých najdôležitejšie úlohy zabezpečuje výkonný výbor (*kommunstyrelsen*). Na čele tohto výboru stojí predseda [Polinec 2007a: 108], respektíve komisár (*kommunalsråd*),

ktorého však nemožno považovať za starostu [Heinelt a Hlepas 2006]. Administratívne záležitosti sú zabezpečované administratívnym obecným aparátom, na čele ktorého stojí riaditeľ, respektíve manažér.

Veľmi podobne funguje aj systém obecnej samosprávy v Lotyšsku. Na čele obecných rád (*dome*) stoja ich predsedovia (*priekšsēdētājs*), ktorých taktiež nemožno považovať za starostov. Okrem toho obecné rady vytvárajú rôzne komisie. Riadenie obce je profesionalizované a vykonáva ho manažér obce označovaný aj ako výkonný riaditeľ (*izpilddirektors*). Do funkcie ho ustanovuje príslušná obecná rada na návrh svojho predsedu.

Zaujímavo je riešená funkcia „starostu“ na Islande. Predseda obecnej rady (*sveitarstjóri*), ktorému môžu byť zverené niektoré výkonné funkcie v prípade, že obecná rada (*sveitarstjórn*, v mestách *baejarstjórn* a v hlavnom meste *borgarstjórn*) nevytvorí pozíciu obecného správcu, je volený členmi obecnej rady na jej prvom zasadnutí na obdobie jedného kalendárneho roku. Jedna osoba môže byť zvolená do tejto funkcie i opakovane, no v prípade, že stratí podporu v obecnej rade, stráca svoju funkciu ešte pred uplynutím svojho funkčného obdobia. Obecný správca je naproti tomu zamestnancom obce, ktorý svoju funkciu vykonáva zvyčajne počas funkčného obdobia obecnej rady. Výnimočne môže byť obecný správca zamestnaný aj na neurčité obdobie a v islandských podmienkach sa možno stretnúť i s tým, že jedna osoba vykonáva funkciu obecného správcu pre viaceré obce naraz (dochádza k tomu zásadne v prípade malých obcí) [Local Government Act No. 45, 3 June 1998].

Záver: „Najlepší“ spôsob kreovania?

V súvislosti s výberom reprezentantov prostredníctvom volieb sa pravidelne objavujú otázky zamerané na to, ktorý volebný systém je ten „najlepší“, prípadne ktorý volebný systém je ten „najspravodlivejší“. Takéto otázky je ale prakticky nemožné objektívne zodpovedať, pretože odpovede na ne úzko súvisia s kritériami, ktoré sa pri takomto vyhodnocovaní využívajú.

I napriek tomu bol napríklad v období rokov 2004-2005 zorganizovaný výskum, do ktorého sa zapojilo takmer 170 expertov na voľby a ich organizáciu (experti mali zoradiť deväť vybraných volebných systémov, pričom prvé miesto znamenalo najlepší a deviate miesto najhorší volebný systém). Podľa výsledkov tohto výskumu (tabuľka č. 1) sa najlepším volebným systémom stal personalizovaný pomerný systém, ktorý za najlepší z ponúknutej

deviatky volebných systémov považuje takmer tretina z oslovených expertov [Bowler, Farrell a Pettitt 2005].

Čo sa týka spôsobov kreovania funkcie starostu, už spomínaný trend zavádzania modelu priamej voľby starostu obyvateľmi obcí v európskych podmienkach nie je v odborných kruhoch prijímaný až tak jednoznačne [Magnier 2006] a ani občania krajín, ktoré ho zaviedli, nevnímajú tento krok vždy jednoznačne pozitívne. Dokumentovať to možno aktuálnou situáciou vo Veľkej Británii a Nórsku.

Tabuľka č. 1: Poradie volebných systémov podľa Bowlera, Farrella a Pettitta (2005).

Poradie	Volebný systém	Priemerné poradie	Počet expertov označujúcich volebný systém za najlepší
1.	Personalizovaný pomerný systém	2,37	52
2.	Systém jedného prenosného hlasu	2,60	38
3.	Listinný systém s otvorenými listinami	3,26	18
4.	Alternatívne hlasovanie	4,01	10
5.	Listinný systém s uzatvorenými listinami	4,17	9
6.	Systém prvého v cieľi	4,67	21
7.	Dvojkolové hlasovanie	4,90	7
8.	Väčšinový zmiešaný systém	5,18	3
9.	Systém jedného neprenosného hlasu	6,76	3

Ešte v roku 2000 schválil vtedajší kabinet Tonyho Blaira Zákon o lokálnej vláde [Local Government Act 2000, 28 July 2000 (c. 22)], ktorým bola do anglických a waleských podmienok uvedená možnosť priamej voľby starostu obyvateľmi lokálnych jednotiek [Elcock a Fenwick 2005]. Rozhodnutie mali v rukách lokálne rady, no ani jedna nerozhodovala samostatne a všetky delegovali toto rozhodnutie prostredníctvom miestnych referend na obyvateľov. Celkovo sa dodnes uskutočnilo 37 takýchto referend, no iba v 12 z nich (vrátane Londýna) hlasujúci podporili zavedenie tohto modelu (vo Walese sa dodnes uskutočnilo dokonca iba jediné takéto referendum a obyvatelia príslušnej lokálnej jednotky zavedenie priamej voľby starostu odmietli). Výnimočným prípadom je Stoke-on-Trent. Po tom, čo 2. mája 2002 obyvatelia tohto mesta schválili v miestnom referende zavedenie priamej voľby starostu (za zavedenie hlasovalo približne 58 % zúčastnených voličov), o niečo viac než šesť

rokov neskôr (konkrétne 23. októbra 2008) sa konalo ďalšie miestne referendum, tento raz však o zrušení tejto priamej voľby a keďže aj toto referendum bolo úspešné (za zrušenie hlasovalo približne 59 % zúčastnených voličov), mesto Stoke-on-Trent sa stalo prvým britským mestám, kde sa po zavedení modelu priamej voľby starostu obyvateľmi rozhodli pre návrat k modelu voľby starostu kolektívnym zastupiteľským orgánom obce [City votes... 2008].

Rozhodnúť o modeli kreovania funkcie starostu dostali v roku 1992 aj nórske obce, pričom sa môžu rozhodnúť medzi modelom priamej voľby starostu obyvateľmi obce a (pre nórske podmienky tradičným) modelom voľby starostu kolektívnym zastupiteľským orgánom obce. Proces pristupovania k prvej možnosti pri tom vôbec nie je taký rýchly, ako by sa dalo očakávať a zatiaľ čo v roku 1999 využilo tento model v rámci komunálnych volieb 20 obcí [Goldsmith a Larsen 2004], v roku 2007 to bolo 49 obcí [Kommuner med... 2007], čo predstavuje len niečo viac než 11 % všetkých nórskeho obcí.

Z uvedeného možno vyvodit' záver, že akákoľvek zmena v systéme kreovania musí byť podrobená širokospektrálnej diskusii, do ktorej sú zapojené všetky subjekty politického i občianskeho charakteru, pretože vždy ide o zásah do „pravidiel politickej hry“. Pokiaľ ide napríklad o súčasné slovenské pomery, v súvislosti s komunálnymi voľbami neprebíha žiadna výraznejšia diskusia o úprave ich organizácie. Ak by k nej predsa len malo dôjsť, potom iba v kontexte komunálnej reformy, ktorá by bola komplexná a ktorá by svojim obsahom zasiahla nielen inštitucionálny rámec komunálnej politiky.

Pramene a literatúra:

Local Government Elections Act No. 5, 6 March 1998.

Local Government Act No. 45, 3 June 1998.

Local Government Act 2000, 28 July 2000 (c.22).

Zákon č. 128/2000 Sb. o obcích.

AARREVAARA, T.; NELIP, M. (2008). *Civil servants as mediators: A study on local government co-operation in the Ukraine*. Príspevok prezentovaný na medzinárodnej vedeckej konferencii „16th NISPACEE Annual Conference 2008: Public Policy and Administration: Challenges and Synergies“, Bratislava, 15. 5. 2008 – 17. 5. 2008.

- AARS, J. (2009). Immune to Reform? The Nordic Mayor. In DELWIT, P.; PILET, J.-B.; REYNAERT, H.; STEYVERS, K. (eds.). *Local Political Leadership in Europe: Town Chief, City Boss or Loco President?* Brugge: Vanden Broele. ISBN 978-90-8584-937-7.
- AARS, J.; RINGKJØB, H.-E. (2005). Party Politicisation Reversed? Non-partisan Alternatives in Norwegian Local Politics. *Scandinavian Political Studies*, Vol. 28, no. 2, pp. 161-181. ISSN 0080-6757.
- BÄCK, H. (2005). Institutional Settings of Leadership and Community Involvement. In HAUS, M.; HEINELT, H.; STEWART, M. (eds.). *Urban Governance and Democracy: Leadership and Community Involvement*. London: Routledge, pp. 65-101. ISBN 978-0-415-45979-2.
- BALÍK, S. (2002). Čtyři základní typy obecního uspořádání v Německu? Debata nad jejich vzájemnou konvergencí. *Středoevropské volební studie*, roč. 4, č. 1. [cit. 2009-09-22]. Dostupný z WWW: <<http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=57>> ISSN 1212-7817.
- BLAIS, A.; MASSICOTTE, L. (1999). Mixed electoral systems: a conceptual and empirical survey. *Electoral Studies*, roč. 18, č. 3, s. 341-366. ISSN 0261-3794.
- BOGUMIL, J. (2001). *Modernisierung lokaler Politik: Kommunale Entscheidungsprozesse im Spannungsfeld zwischen Parteienwettbewerb, Verhandlungszwängen und Ökonomisierung*. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft. ISBN 3-7890-7512-4.
- BOWLER, S.; FARRELL, D. M.; PETTITT, R. T. (2005). Expert Opinion on Electoral Systems. So which Electoral System is Best? *Journal of Election, Public Opinion and Parties*, Vol. 15, no. 1, pp. 3-19. ISSN 1745-7289.
- BREUILLARD, M.; GUÉRARD, S. (2009). Local Leadership in a National Context: A Franco-English Comparison of Institutional Frameworks and Political Cultures. In DELWIT, P.; PILET, J.-B.; REYNAERT, H.; STEYVERS, K. (eds.). *Local Political Leadership in Europe: Town Chief, City Boss or Loco President?* Brugge: Vanden Broele. ISBN 978-90-8584-937-7.
- City votes to eject elected mayor. BBC News Channel, 24 October 2008.* [cit. 2009-09-22].
Dostupný z WWW:
<http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/england/staffordshire/7688312.stm>
- COPUS, C. (2006). *Leading the localities: Executives mayors in English local governance*. Manchester: Manchester University Press. ISBN 978-0-7190-7186-7.
- COPUS, C. (2009). English Elected Mayors: Developing a new form of local political leadership in England, or moving on in the same old style? In DELWIT, P.; PILET, J.-

- B.; REYNAERT, H.; STEYVERS, K. (eds.). *Local Political Leadership in Europe: Town Chief, City Boss or Loco President?* Brugge: Vanden Broele, pp. 29-57. ISBN 978-90-8584-937-7.
- ČALOUD, D.; CHYTÍLEK, R.; LEBEDA, T.; ŠEDO, J. (2009). *Volební systémy*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-548-6.
- ČAPKOVÁ, S. a kol. (2001). *Štruktúra územnej samosprávy vo vybraných štátoch Európy: Porovnávacia štúdia*. Bratislava: Nadácia vzdelávania samosprávy SR. ISBN 80-88947-07-3.
- DENTERS, B. (2006). Duo or Duel? The Relations between Mayors and Councils in Democratic Local Government. In BÄCK, H.; HEINELT, H.; MAGNIER, A. (eds.). *The European Mayor: Political Leaders in the Changing Context of Local Democracy*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, pp. 201-286. ISBN 978-353-114-57-4-7.
- Electoral Systems and Voting Procedures at Local Level: Local and Regional Authorities in Europe*. No. 68. (1999). Strasbourg: Council of Europe.
- ELCOCK, H.; FENWICK, J. (2005). The Elected Mayor and Local Leadership. *Public Money & Management*, Vol. 25, no. 1, pp. 61-66. ISSN 0954-0962.
- ELKLIT, J. (1991). Sub-National Election Campaigns: The Danish Local Elections of November 1989. *Scandinavian Political Studies*, Vol. 14, no. 3, pp. 219-239. ISSN 0080-6757.
- FARRELL, D. M.; MCALLISTER, I. (2000). Through a Glass Darkly: Understanding the World of STV. In BOWLER, S.; GROFMAN, B. N. (eds.). *Elections in Australia, Ireland and Malta under the single transferable vote: reflections on an embedded institution*. Ann Arbor: The University of Michigan Press, pp. 17-36. ISBN 978-0-472111-59-6.
- GOLDSMITH, M.; LARSEN, H. O. (2004). Local Political Leadership: Nordic Style. *International Journal of Urban and Regional Research*, Vol. 28, no. 1, pp. 121-133. ISSN 0309-1317.
- HAUS, M.; SWEETING, D. (2006). Mayors, Citizens and Local Democracy. In BÄCK, H.; HEINELT, H.; MAGNIER, A. (eds.). *The European Mayor: Political Leaders in the Changing Context of Local Democracy*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, pp. 151-176. ISBN 978-353-114-57-4-7.

- HINELT, H.; HLEPAS, N.-K. (2006). Typologies of Local Government Systems. In BÄCK, H.; HEINELT, H.; MAGNIER, A. (eds.). *The European Mayor: Political Leaders in the Changing Context of Local Democracy*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, pp. 21- 42. ISBN 978-353-114-57-4-7.
- HENDRIKS, F.; TOPS, P. (2002). Between Democracy and Efficiency: Trends in Local Government Reform in the Netherlands and Germany. *Public Administration*, Vol. 77, no. 1, pp. 133-153. ISSN 0033-3298.
- HERWIG, R.; STEYVERS, K. (2007). Towards a Direct Election of Mayors in Belgium: Giving up Representation or Giving in to Political Renewal? *Representation*, Vol. 43, no. 2, pp. 123-136. ISSN 0034-4893.
- JÜPTNER, P. (2006a). Přímá volba starostů a její vliv na komunální volby v kontextu zkušeností spolkových zemí SRN. In DANČÁK, B.; HLOUŠEK, V. (eds.). *Parlamentní volby 2006 a česká politika*. Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy university, s. 251-261. ISBN 80-210-4161-7.
- JÜPTNER, P. (2006b). Modernizing Municipal Order in the Federal Lands of Germany. In PLECHANOVÁ, B.; HNÍZDO, B.; KOTÁBOVÁ, V. (eds.). *Instruments of European Integration*. Praha: IPS FSV UK, s. 9-16. ISBN 80-239-8399-7.
- JÜPTNER, P. (2007). Spolková republika Německo. In JÜPTNER, P.; POLINEC, M.; ŠVEC, K. A KOL. (2007). *Evropská lokální politika*. Praha: IPS FSV UK, s. 59-76. ISBN 978-80-254-1187-2.
- JÜPTNER, P.; EZECHIAŠOVÁ, M. (2009). Slovensko. In *Evropská lokální politika 2*. Praha: IPS FSV UK, s. 197-231. ISBN 978-80-254-3510-6.
- KARLSSON, D.; ERIKSON, M. (2009). The Statesmanship Effect. Local Leadership and Policy Priorities in Sweden. In DELWIT, P.; PILET, J.-B.; REYNAERT, H.; STEYVERS, K. (eds.). *Local Political Leadership in Europe: Town Chief, City Boss or Loco President?* Brugge: Vanden Broele. ISBN 978-90-8584-937-7.
- KEOGAN, J. F. (2003). Reform in Irish Local Government. In CALLANAN, M.; KEOGAN, J. F. (eds.). *Local Government in Ireland: Inside Out*. Dublin: Institute of Public Administration, pp. 82-96. ISBN 1-902448-93-6.
- KERSTING, N. (2004). *Die Zukunft der lokalen Demokratie: Modernisierungs- und Reformmodelle*. Frankfurt a. M.: Campus Verlag. ISBN 10-359-3374-68-4.
- KLIMOVSKÝ, D. (2004a). Vplyv spôsobu kreovania starostu na jeho pozíciu v lokálnej samospráve. In LOVAŠ, L. (ed.). *Teória a prax verejnej správy. Zborník príspevkov z*

- medzinárodnej vedeckej konferencie. Košice: Univerzita P. J. Šafárika, s. 70-74. ISBN 90-7097-595-4.
- KLIMOVSKÝ, D. (2004b). Tri štandardné modely kreovania starostov v Európe. In BUCZKOWSKI, J.; STECIUK, P.; ŠTANGOVÁ, N. (eds.). *Polska – Ukraina – Slowacja. Studia z zakresu prawa administracji i gospodarki. Zeszyty naukowe nr 13*. Przemysł: Wyższa Szkoła Administracji i Zarządzania, s. 184-205. ISBN 83-89473-03-8.
- KLIMOVSKÝ, D. (2005). Tri štandardné modely kreovania starostov v Európe: Štúdie krajín. *Verejná správa a spoločnosť*, roč. 6, č. 1-2, s. 58-76. ISSN 1335-7182.
- KLIMOVSKÝ, D. (2006). Verejná politika na regionálnej a komunálnej úrovni. In KRÁĽOVÁ, Ľ. a kol. *Aktuálne otázky verejnej politiky*. Košice: TypoPress, s. 225-296. ISBN 80-89089-46-1.
- KNEMEYER, F.-L. (1999). Gemeindeverfassungen. In BÜCHNER, CH.; FRANZKE, J. (eds.). *Kommunale Selbstverwaltung: Beiträge zur Debatte*. Berlin: Berliner Debatte Wissenschaftsverlag, s. 34-56.
- Kommuner med direkte ordførervalg*. (2007). [cit. 2009-09-22]. Dostupný z WWW: <<http://www.ssb.no/kommvalgform/tab-2008-01-29-06.html>>
- KOPRIĆ, I. (2009). Directly Elected Mayors on the Territory of the Former Yugoslavia: Between Authoritarian Local Political Top Bosses and Citizen-Oriented Local Managers. In DELWIT, P.; PILET, J.-B.; REYNAERT, H.; STEYVERS, K. (eds.). *Local Political Leadership in Europe: Town Chief, City Boss or Loco President?* Brugge: Vanden Broele. ISBN 978-90-8584-937-7.
- KULL, M. (2009). Local and Regional Governance in Finland: A Study on Institutionalisation, Transformation and Europeanization. *Halduskultuur Journal*, no. 10, pp. 22-39. ISSN 1736-6070.
- LARSEN, H. O. (2002). Directly Elected Mayors – Democratic Renewal or Constitutional Confusion? In CAULFIELD, J.; LARSEN, H. O. (eds.). *Local Government at the Millennium*. Opladen: Leske & Budrich, pp. 111-133. ISBN 381-00-319-17.
- LEACH, S.; WILSON, D. (2000). *Local Political Leadership*. Bristol: The Policy Press. ISBN 978-18613-4154-9.

- LÕHMUS, M.; TONISSON, I. (2006). Capital City Management in Estonia, Latvia and Lithuania after Restoring their Independence. *Halduskultuur Journal*, no. 7, pp. 50-77. ISSN 1736-6070.
- MAGNIER, A. (2006). Strong Mayors? On Direct Election and Political Entrepreneurship. In BÄCK, H.; HEINELT, H.; MAGNIER, A. (eds.). *The European Mayor: Political Leaders in the Changing Context of Local Democracy*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, pp. 353-376. ISBN 978-353-114-57-4-7.
- NUMERATO, M. (2007). Lotyšsko. In JÜPTNER, P.; POLINEC, M.; ŠVEC, K. A KOL. (2007): *Evropská lokální politika*. Praha: IPS FSV UK, s. 213-234. ISBN 978-80-254-1187-2.
- PAWLOWSKA, A.; RADZIK, K. (2007). *Institutional Models of Local Governance: Comparative Analysis*. Príspevok prezentovaný na medzinárodnej vedeckej konferencii NISPAcee, Kyjev, 17. 5. 2007 – 19. 5. 2007. [cit. 2009-02-25]. Dostupný z WWW: <http://www.nispa.sk/_portal/files/conferences/2007/papers/200704100858340.KievPaper.Pawlowska.Radzik.doc>
- PILET, J.-B.; DELWIT, P.; STEYVERS, K.; REYNAERT, H. (2009). The Quasi-Presidentialisation of Local Political Systems: Causes and Consequences. In DELWIT, P.; PILET, J.-B.; REYNAERT, H.; STEYVERS, K. (eds.). *Local Political Leadership in Europe: Town Chief, City Boss or Loco President?* Brugge: Vanden Broele. ISBN 978-90-8584-937-7.
- PIROTTA, G. A. (2001). A New Creation or an Image and Likeness? The Maltese Experience of Establishing Local Government in a Centralized Micro-State. *Public Organization Review: A Global Journal*, Vol. 1, no. 2, pp. 245-260. ISSN 1566-7170.
- POLINEC, M. (2007a). Švédsko. In JÜPTNER, P.; POLINEC, M.; ŠVEC, K. a kol. *Evropská lokální politika*. Praha: IPS FSV UK, s. 97-126. ISBN 978-80-254-1187-2.
- POLINEC, M. (2007b). Dánsko. In JÜPTNER, P.; POLINEC, M.; ŠVEC, K. a kol. *Evropská lokální politika*. Praha: IPS FSV UK, s. 127-152. ISBN 978-80-254-1187-2.
- POLINEC, M. (2007c). Norsko. In JÜPTNER, P.; POLINEC, M.; ŠVEC, K. a kol. *Evropská lokální politika*. Praha: IPS FSV UK, s. 153-188. ISBN 978-80-254-1187-2.
- RALLINGS, C.; STOKER, G.; THRASHER, M. (2000). *Proportional representation and local government: Lessons from Europe*. Layerthorpe: York Publishing Services. ISBN 1-902633-77-6.

- RALLINGS, C.; THRASHER, M. (1997). *Local Elections in Britain*. London: Routledge. ISBN 978-0-415-05953-4.
- ROSE, R. ET AL. (2000). *International Encyclopedia of Elections*. London: Macmillan. ISBN 978-1-56802-415-8.
- SCHAAP, L. (2009). 'De Burgemeester': Netherlands' Mayoral Leadership in Consensual Democracy and Collegial Policy-making? In DELWIT, P.; PILET, J.-B.; REYNAERT, H.; STEYVERS, K. (eds.). *Local Political Leadership in Europe: Town Chief, City Boss or Loco President?* Brugge: Vanden Broele, s. 149-171. ISBN 978-90-8584-937-7.
- SINNOTT, R. (1995). *Irish Voters Decide: Voting Behaviour in Elections and Referendums since 1918*. Manchester: Manchester University Press. ISBN 978-0719-0403-6-8.
- ŠVEC, K. (2007). Finsko. In JÜPTNER, P.; POLINEC, M.; ŠVEC, K. a kol. *Evropská lokální politika*. Praha: IPS FSV UK, s. 189-212. ISBN 978-80-254-1187-2.
- VALCKE, T. (2009). Belgian Mayors and Governors. Leadership in a Changing Multi-level Context. In DELWIT, P.; PILET, J.-B.; REYNAERT, H.; STEYVERS, K. (eds.). *Local Political Leadership in Europe: Town Chief, City Boss or Loco President?* Brugge: Vanden Broele. ISBN 978-90-8584-937-7.
- WOLLMANN, H. (2004). Urban Leadership in German Local Politics: The Rise and Performance of the Directly Elected Mayor. *International Journal of Urban and Regional Research*, Vol. 28, no. 1, pp. 150-165. ISSN 0309-1317.
- WOLLMANN, H. (2009). The Ascent of the Directly Elected Mayor in European Local Government in West and East. In DELWIT, P.; PILET, J.-B.; REYNAERT, H.; STEYVERS, K. (eds.). *Local Political Leadership in Europe: Town Chief, City Boss or Loco President?* Brugge: Vanden Broele. ISBN 978-90-8584-937-7.